

FÖRNYELSEPROGRAM SJÖFARTSMUSEET

DECEMBER 2006



ANNA ROSENGREN, MUSEICHEF
CAJSA MALMSTRÖM, UTREDARE

INNEHÅLL

Förord.....	3
Bakgrund	
<i>Historik</i>	4
<i>Syfte och mål</i>	6
<i>Metod</i>	6
Förnyelsen	
<i>Uppdrag, vision och förhållningsätt</i>	10
<i>Målsättningar med förnyelsen</i>	11
<i>Det nya</i>	13
Ett funktionellt museum, 13	
Sjöfartsmuseet – ett ansikte för den moderna sjöfarten, 14	
Havets Rum – vad händer med våra vatten? 14	
Vatten som kulturbärare, 15	
Nya basutställningar, 15	
Forskarsal, filmsal och lärum, 17	
<i>Nya arbetsätt</i>	17
Publik verksamhet och lärande, 17	
Dialog och samverkan, 18	
Ett tydligt barnspår, 18	
<i>Sammanfattning</i>	19
Handlingsplan	
<i>Göteborgarnas behov</i>	21
<i>Verksamhet</i>	21
<i>Personal</i>	22
<i>Ekonomi</i>	22

FÖRORD

För knappt ett år sedan påbörjades arbetet med att ta fram ett förnyelseprogram för Sjöfartsmuseet. Hur resultatet av denna resa skulle te sig hade jag då ingen aning om. Idag kan jag med glädje konstatera att det finns ett stort intresse och engagemang kring vad som händer med Sjöfartsmuseet. Vi tycks vara många som är överens om att Göteborg, som modern hamn- och sjöfartsstad, måste ha ett levande och aktuellt sjöfartsmuseum.

Vad har då hänt under året? Jo, i februari 2006 anställdes en utredare, Cajsa Malmström, som har samlat in material, genomfört intervjuer och dokumenterat hela den resa vi företagit.

Ett hundratal personer har låtit sig intervjuas – tack till Er alla. Det har varit roligt att höra hur Ni har förberett Er inför intervjuerna och sedan återkommit för att höra hur det går.

Tre arkitekturserier har genomförts för att ta reda på hur barn och unga ser på Sjöfartsmuseets framtid. I dessa medverkade Grevegårdsskolan, Styröskolan och Schillerska gymnasiet under ledning av arkitekturkonsulent Lisa Åhlström. Ta gärna del av deras tankeväckande förslag som visas på Sjöfartsmuseet den 17 januari till och med den 25 mars 2007.

Tillsammans med Jürgen Wahlström, arkitektbyrån Wahlström och Stejner, har Sjöfartsmuseet medverkat i projektet Design med Omtanke. Den metodik som vi fick ta del av har spelat en avgörande roll för det förnyelseprogram som presenteras.

Sjöfartsmuseets personal har under det gångna året bidragit med kunskap, inspiration och idéer till förnyelsen. Det har varit många skratt under resans gång - en engagerad personal är en förutsättning för det som komma ska.

Tack till kulturnämndens presidium, chefen för kulturförvaltningen samt Stiftelsen Styrelsen för Sjöfartsmuseet Göteborg som bidragit med viktig kunskap.

Ett stort tack till Stena AB samt Stena Bulk AB för det generösa bidraget som möjliggjorde framtagandet av Sjöfartsmuseets förnyelseprogram.

Nu befinner vi oss vid det första hamnstoppet, och när resan går vidare hoppas jag att samarbetet kommer att fortsätta lika gott som hitintills.

Anna Rosengren
Museichef
December 2006

BAKGRUND

HISTORIK

Sjöfartsmuseet har sedan sin tillkomst varit ett attraktivt besöksmål och ett av de mest populära museerna i Göteborg (se historik i bilaga 1). Besöksstatistiken sträcker sig tillbaka till invigningen av museet i den nuvarande fastigheten i Gamla Varvsparken i Majorna 1933. Enligt denna officiella statistik var det periodvis över 300 000 personer som årligen besökte Sjöfartsmuseet och Akvariet, med rekordnoteringar i slutet av 1970-talet.

Efter 1987 vände emellertid trenden och besökssiffrorna dalade stadigt nedåt, från nästan 250 000 till bottennoteringen på inte ens 55 000 år 2003.

Året dessförinnan, 2002, hade Akvariet tvingats stänga på grund av mögel i den tropiska delen och haveri av kylpumpar i den kalla delen. Alligatorerna och geckoödlorna placerades ut på annat håll då tillståndet för djurhållning löpte ut. Övriga djur avlivades.

KULTURNÄMNDENS TIDIGARE BESLUT

2002 beslutade kulturnämnden att ge i uppdrag åt kulturförvaltningen (2002-08-14 § 247) att utreda det framtida Sjöfartsmuseet. Kulturnämnden konstaterade inför detta beslut att Sjöfartsmuseet stod vid ett vägval:

”Akvariet drivs med hjälp av dispens och måste byggas om. Den övriga museiverksamheten är också i behov av förnyelse. Kombinationen Sjöfartsmuseet och Akvariet är unikt. Här finns utvecklingsmöjligheter, men de måste ligga i linje med övrig utveckling och inriktning av museet. Det skall finnas en tydlig röd tråd mellan Akvariet och Sjöfartsmuseet och verksamheterna måste på ett bättre sätt än idag hänga samman”.

Den politiska majoriteten, s, v och mp, ansåg att Sjöfartsmuseets dåvarande vision var bra, dvs. att museet skulle bli Nordens ledande och mest efterfrågade museum inom området sjöfart och livet i, på och vid havet. Till denna vision ville de lägga följande mål:

- ”Vi skall med det nuvarande museet som grund skapa ett nytt modernt museum med inriktning på havet, människan på och vid havet och på miljön i havet. Museet skall understryka vikten av att havet är alltings källa och att vi skall respektera havet. Havet är inte en avstjälningsplats. Rent vatten är en livsnödvändighet för alla.
- Museet skall med utställningar, föredrag, filmvisning, debatter och andra uttrycksmedel gestalta denna inriktning. Museet skall ha en hög professionell kvalitet på sin verksamhet.

- Museet skall ha en särskild inriktning mot barn och ungdom och deras upplevelser men också vara öppet och lätt tillgängligt för alla. Museet skall intensifiera möjligheterna att bidra till forskning om det marina arvet, havsmiljön och framtida sjöfart.
- Museet skall fortsätta att utveckla en museipedagogik som gör museet till komplement i undervisning för förskolor och skolor.
- Museet skall återvinna sin ställning som det mest besökta museet i Göteborg. I detta arbete ingår att söka samarbete med sådana sponsorer som kan dela museets målsättning. Museet skall också genom uppvaktningar i regionen, departement och statliga organ verka för museet och för ökat stöd för dess verksamhet.
- Sjöfartsmuseet ligger i ett område med stark historisk tradition med maritim inriktning. Vi anser det finns anledning att göra en översyn över hela området med Stigbergstorget. Sjöfartsmuseet intar en central roll i en sådan stadsförnyelse”.

Ett par delredovisningar gjordes efter detta beslut, bland annat 2002-11-20 § 318 av dåvarande museichefen Thomas Thieme och 2003-11-19 § 240 av dåvarande museichefen Magnus Brännberg. Båda dessa rapporter lyfter fram Sjöfartsmuseet som ett ”havets kulturhus” alternativt ett ”maritimt kulturcentrum” och presenterar flera idéer om museets framtida inriktning.

Kulturförvaltningen fick 2004-06-15 i uppdrag att bland annat utarbeta konkreta förslag till utformning av tillfälliga utställningar för hösten 2004 och våren 2005 samt nya basutställningar. Kulturnämnden beslutade även att ge förvaltningen i uppdrag att genomföra en förprojektering för om- och tillbyggnad av museets entré, liksom att utarbeta förslag och idéer kring hur Akvariets framtida inriktning borde se ut. Dessutom skulle ett förslag utformas till hur idén ”Sjöfartens dag” skulle kunna utvecklas.

Samma höst, 2004-09-23 § 211, redovisade dåvarande museichefen Magnus Brännberg en förprojektering av en ny entré. Förslaget återremitterades. Från och med 2004-11-01 kom Sjöfartsmuseet att bli en del av Stadsmuseet. Det var ett försök som pågick i ett år. 2005-11-01 blev Sjöfartsmuseet åter ett fristående museum.

2005 - ÅRET DÅ DET VÄNDE

2005 blev året då Sjöfartsmuseet lyckades vända den negativa utvecklingen. Besöksiffrorna ökade med 25 procent, till 85 000.

Utställningen ”Pirater – myt och verklighet” blev på flera sätt startskottet för en offensiv publiksatsning. Populära familjesöndagar lanserades då barn och vuxna erbjöds workshops, piratfilmer i hörsalen och visningar av utställningen.

På hösten invigdes den nya, tropiska delen av Akvariet under namnet Marinariet. Verksamheten har utvecklats i nära samarbete med den tvärvetenskapliga referensgrupp

som knutits till Sjöfartsmuseet. Marinariet var ett första led i det förnyelsearbete som är nödvändigt på Sjöfartsmuseet.

I samarbete med Musikens Hus skapade Sjöfartsmuseet Majornas Kulturnätverk, vars syfte är att stärka kulturverksamheten i Majorna.

Sjöfartsmuseet deltog i en förstudie av ”Sjöfartens Dagar” i samarbete med Sveriges Skeppsmäklareförening, Göteborgs Hamn AB, Stena Line AB, Göteborg & Co, DFDS Seaways och Maritiman (2005-12-22).

Sjöfartsmuseet arbetade även med att stärka kontakterna med sjöfartsnäringen och inledde ett samarbete med Göteborgs Hamn AB inför 2006 års utställning, ”Hamnarnas Musik”.

Tack vare ett generöst bidrag från Stena AB och Stena Bulk AB kunde arbetet med att ta fram ett övergripande förnyelseprogram intensifieras. En utredare anställdes från och med februari 2006. Resultatet är detta förslag som presenteras för huvudmännen i början av år 2007.

SYFTE OCH MÅL

Syftet med förnyelseprogrammet är att skapa ett Sjöfartsmuseum med förankring i historien, samtiden och framtiden. Museets kontakter med omvärlden behöver stärkas samtidigt som de fasta utställningarna är i behov av förnyelse. Målet är att skapa ett modernt och levande museum som belyser det maritima natur- och kulturarvet.

I uppdraget har även ingått att beakta de förändringar som är nödvändiga när det gäller fastigheten, såsom akustik, ventilation, säkerhet och övrig teknik.

METOD

Arbetet med att ta fram ett förnyelseprogram har varit en process där olika faser löpt parallellt (se Figur 1). Utgångspunkten har varit de perspektiv som återfinns i modellen för Balanserad styrning. Behoven hos brukarna har varit vägledande, liksom de riktlinjer som uttrycks i Budget 2007 för Göteborgs Stad.

Förslaget bygger på en omvärldsanalys utifrån ett hundratal djupintervjuer med:

- Brukare (enskilda personer som besökt museet)
- Huvudmän
- Representanter för näringen, forsknings- och utbildningssektorn, föreningslivet samt övriga samarbetsaktörer inom Västra Götalandsregionen

- Personal

Dessutom har fokusgrupper med barn och unga, under ledning av en arkitekturkonsulent, arbetat fram egna förslag på det framtida Sjöfartsmuseet. Deras resultat kommer att ställas ut på Sjöfartsmuseet den 17 januari – 25 mars 2007.

Syftet med intervjuerna och fokusgrupperna har varit att undersöka de olika aktörernas behov och visioner om ett modernt och levande sjöfartsmuseum samt hur de kan bidra till att dessa tankar förverkligas.

Den befintliga verksamheten har granskats utifrån denna omvärldsanalys. Det har skett med hjälp av Översikten, ett kartläggningsinstrument för verksamheter inom Göteborgs Stad. I detta arbete har huvud-, stöd- och ledningsprocesser identifierats. Samtidigt har en behovs- och funktionsanalys genomförts inom Design med Omtanke, ett projekt inom Västra Götalandsregionen som erbjuder en metodik för förnyelse av miljöer utifrån ett tillgänglighets- och hållbarhetsperspektiv.

I behovs- och funktionsanalysen har såväl medborgarnas behov som personalens möjlighet till delaktighet och engagemang beaktats. En personal- och kompetensanalys har genomförts för att identifiera vilka kompetenser som saknas idag.

Verksamhetsgranskningen och analyserna har gjorts av en arbetsgrupp på Sjöfartsmuseet där även en arkitekt medverkat under hela processen. Utifrån detta underlag har uppdrag, vision, förhållningssätt, strategier och mål med förnyelsen formulerats. Därtill har nya riktlinjer för publik verksamhet tagits fram. Likaså har en revidering av policyn för arkiv och samlingar skett som ska ligga till grund för framtagandet av en bevarandeplan.

Nödvändiga utvecklingsområden har identifierats och en handlingsplan för det fortsatta arbetet har utarbetats.

För att kunna tillmötesgå de behov som har framkommit har Sjöfartsmuseet utarbetat ett förslag på om- och tillbyggnad utifrån grundkoncepten om tillgänglighet och hållbar utveckling i Design med Omtanke. Syftet har varit att skapa ett funktionellt hus som även kan knyta samman närområdet genom att vända sig ut mot Stigbergstorget och gräsmattan på utsidan.

Förslaget på om- och tillbyggnad omfattar även de förändringar som är nödvändiga när det gäller akustik, ventilation, säkerhet och övrig teknik.

En första delpresentation av arbetet med att ta fram ett förnyelseprogram gavs till huvudmännen 2006-06-13. Efter sommaren, 2006-09-21, presenterades personal- och kompetensinventeringen.

Denna rapport innehåller ett övergripande förslag på en förnyelse som omfattar hela Sjöfartsmuseets verksamhet. Här presenteras de viktigaste tankarna och planerna. Följande bilagor finns att rekvirera från Sjöfartsmuseet:

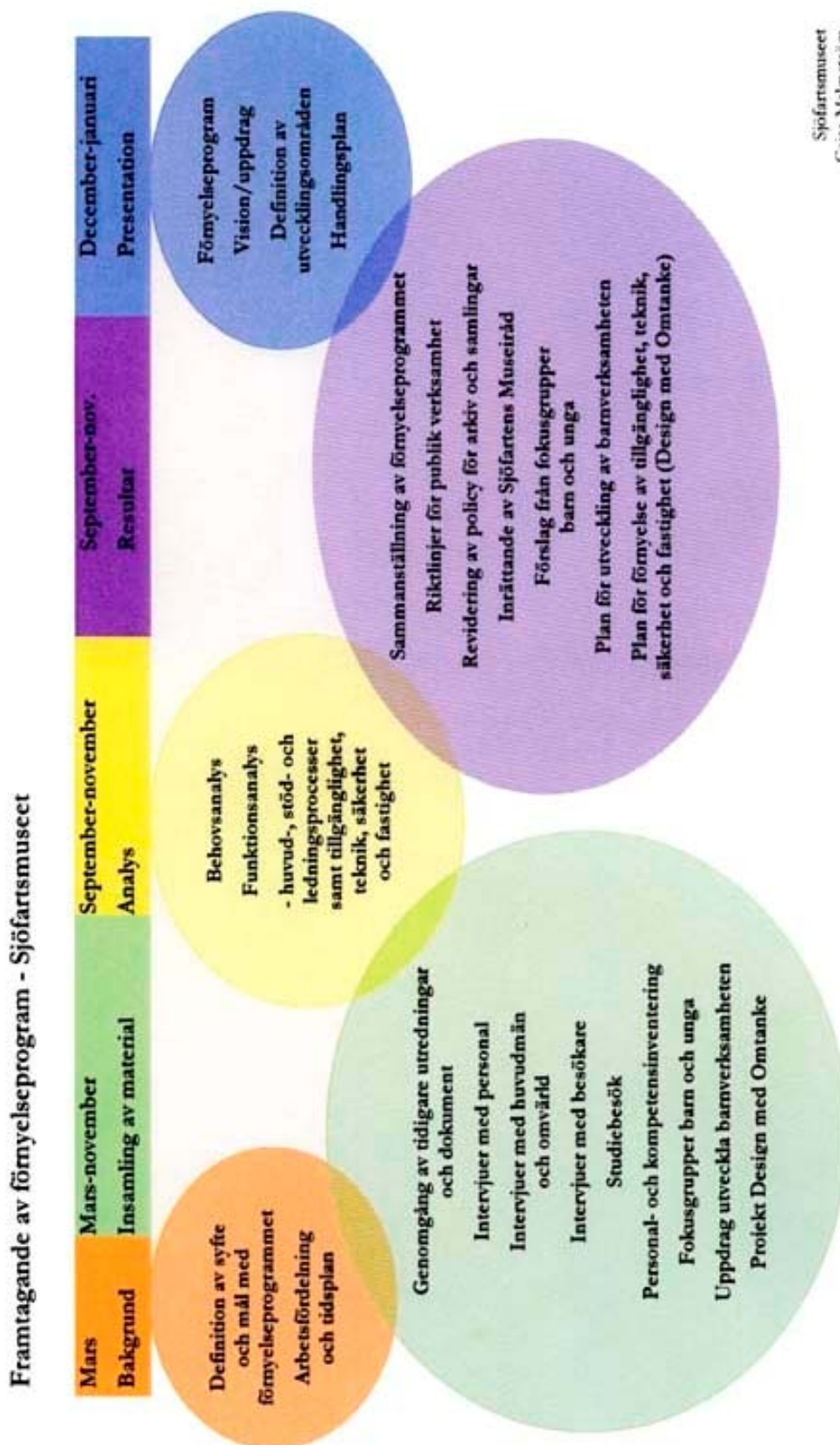
1. Historik
2. Översikten (inklusive personal- och kompetensinventering)

3. Riktlinjer för publik verksamhet
4. Om- och tillbyggnad - Design med Omtanke

Övriga, nedanstående, delrapporter är att betrakta som internt arbetsmaterial och kan rekvireras av huvudmännen efter överenskommelse med Sjöfartsmuseet:

- Intervjuer med brukare (enskilda personer som besökt museet)
- Intervjuer med huvudmän och omvärld
- Intervjuer med personal
- Revidering av policy för arkiv och samlingar
- Förslag till projekthantering inom Sjöfartsmuseet

Figur 1.



FÖRNYELEN

UPPDRAG, VISION OCH FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Uppdrag: Sjöfartsmuseet ska inspirera till lärande och kritiskt tänkande utifrån det maritima natur- och kulturarvet. Genom att vara en levande mötesplats där olika röster kommer till tals ska Sjöfartsmuseet bidra till att skapa engagemang och förståelse för historien, samtiden och framtiden.

Vision: Sjöfartsmuseet - bryggan mellan havet, människan och sjöfarten.

Motto: Utan vatten inget liv.

Sjöfartsmuseet ska bedriva sin verksamhet utifrån the International Council of Museums (ICOM) definition av museum:

”Ett museum är en permanent institution utan vinstintresse som tjänar sambället och dess utveckling, som är öppen för allmänheten, som förvärvar, bevarar, undersöker, förmedlar och ställer ut - i studiesyfte, för utbildning och förnöjelse, materiella och immateriella vittnesbörd om människan och hennes omvärld”.

I sitt förhållningssätt ska Sjöfartsmuseet utgå från värderingar som vilar på grunden om allas rätt till det maritima natur- och kulturarvet. Det innebär att Sjöfartsmuseet ska arbeta för:

- Demokrati och delaktighet
- Mångfald och jämställdhet
- Tillgänglighet och hållbar utveckling

Ledande för verksamheten ska vara brukarnas behov samtidigt som personalens möjligheter till delaktighet och engagemang ska tillgodoses.

HUVUDMANNASKAP

Sjöfartsmuseet drivs av två huvudmän, Stiftelsen Styrelsen för Sjöfartsmuseet Göteborg och Göteborgs kulturnämnd. Stiftelsen äger byggnaden och samlingarna. Göteborgs kulturnämnd ansvarar för museets drift och personal. Enligt beslut 2006-06-13 gäller det avtal som upprättades 1997 för att reglera ägandeförhållanden när det gäller samlingar och arkivhandlingar. Också fortsättningsvis tillfaller inköpta och donerade föremål samt arkivhandlingar Stiftelsen Styrelsen för Sjöfartsmuseet Göteborg.

1. Sjöfartsmuseet ska bli en arena där människan står i fokus. Det är genom i första hand mänskliga erfarenheter och levnadsberättelser som Sjöfartsmuseet väljer att gestalta historien och dagens utveckling. Dessa ska berättas ur ett medvetet genusperspektiv samt spegla den mångfald som präglar Göteborg som en hamnstad där människor från världens alla kulturer möts.

Sjöfartsmuseet tar framförallt avstamp i frågor som är angelägna för människor idag och utformar sin verksamhet i dialog med omvärlden där exempelvis föreningar, universitets- och forskarvärlden, skol- och utbildningssektorn, näringslivet, men också enskilda individer, är delaktiga.

2. Sjöfartsmuseet ska bli det mest miljövänliga museet i Göteborg och Västra Götalandsregionen. Sjöfartsmuseet har en naturlig koppling till den avgörande framtidsfrågan om miljön i havet. Havet är alltings källa och rent vatten är en livsnödvändighet för alla. En självklar del i Sjöfartsmuseets identitet är därför hållbar utveckling. Det står för en utveckling som möter dagens behov utan att hindra framtida generationers möjligheter och är utgångspunkten för det förhållningssätt som beskrivs i Budget 2007, Göteborgs Stad.

Miljöprofilen ska på ett tydligt och konkret sätt framgå i både innehåll och yttre utformning. Sjöfartsmuseet ska sätta fokus på miljöfrågorna genom sina utställningar, lektioner, visningar, stadsvandringar, workshops, föredrag och den övriga verksamheten. Om- och tillbyggnaden ska ske utifrån ett helhetsbegrepp, med miljövänliga alternativ i inredning och material. Förutsättningarna ska utredas för ett system med solceller till uppvärmningen av byggnaden. Den nya inriktningen är en utveckling av filosofin i Design med Omtanke. Förslaget på om- och tillbyggnad presenteras i bilaga 4.

3. Sjöfartsmuseet ska bli det mest tillgängliga museet i Göteborg och Västra Götalandsregionen. Sjöfartsmuseet ska kunna användas av alla. Det är en fråga om demokrati. Idag finns uppskattningsvis cirka 250 000 personer med varaktiga funktionshinder i regionen, dvs. nästan 20 procent av medborgarna. Riksdagen har fastslagit att alla offentliga miljöer ska vara tillgängliga för alla senast år 2010. På Sjöfartsmuseet ska ingen stängas ute bara för att han/hon har svårt för att röra sig, se, bearbeta och tolka information eller tåla vissa ämnen.

Sjöfartsmuseets medverkan i Design med Omtanke har gett kunskap, tid och stöd att utforma ett museum där alla kan känna sig välkomna. Expertisen i Design med Omtanke blir en garant för tillgängligheten när projektering och detaljplanering av om- och tillbyggnad sker. Även i det framtida arbetet med information, utställningar, scenkonst och övrig publik verksamhet ska riktlinjer för tillgänglighet följas.

4. Sjöfartsmuseet ska bidra till att stärka Göteborgs profil som en modern hamn- och sjöfartsstad. Ett modernt och levande sjöfartsmuseum, som tydligt knyter an till stadens historia, spelar en viktig roll för Göteborgs identitet som Nordens största hamn. Det ökar omvärldens förståelse för sjöfarten och allt som sker i anslutning till hamnen. Dessutom kan det ha stor betydelse för medborgarnas identitet samt känsla av samhörighet och delaktighet. I dagens samhälle, där rotlöshet, historielöshet och

segregation är ett växande problem, har många svårt att se sig själva i ett större, meningsbärande sammanhang. Den som har kunskap om sin stads historia får en ökad förståelse för sig själv och det som sker idag.

5. Sjöfartsmuseet ska utgöra en plattform för lärande och kritiskt tänkande. Barn och unga är också i framtiden en högprioriterad målgrupp. Den museipedagogiska verksamheten ska utvecklas ytterligare och uppsökande specialsatsningar ska göras för att nå ut till ännu fler grupper. På Sjöfartsmuseet ska alla kunna delta i det livslånga lärandet.

Genom ett nära samarbete med universitets- och forskarvärlden ska de senaste rönen om livet ovan och under vattenytan presenteras på Sjöfartsmuseet. Också de historiska samlingarna och arkiven ska göras mera tillgängliga för brukarna. Detta ska ske utifrån de nya riktlinjer för publik verksamhet som utarbetats (se bilaga 3). Utgångspunkten för dessa riktlinjer är att alla människor lär på olika sätt. Sjöfartsmuseet ska använda sig av olika förmedlingstekniker för att tillgodose brukarnas individuella behov. Sjöfartsmuseet ska erbjuda brukarna en miljö där alla sinnen stimuleras för att väcka lust att lära mer.

6. Sjöfartsmuseet ska bli ett maritimt kulturhus. Det hundratal intervjuer som genomförts pekar på hur viktigt det är att museet förnyas sig för att möta behoven hos dagens brukare. Ungdomarna i fokusgrupperna uttrycker det så här:

”Sjöfartsmuseet behöver ju inte bara vara ett museum – dammlukt och gamla båtmodeller duger helt enkelt inte när man kommer hit för att uppleva havet”.

För både unga och vuxna av idag måste ett museum erbjuda mycket mer än så. Det kan till exempel vara ett trevligt ställe att träffas på och uppleva saker tillsammans. Många inom näringen och föreningslivet efterlyser en gemensam plats som kan användas för möten, föreläsningar, debatter, konferenser och events. Intervjupersoner i närområdet pekar på Sjöfartsmuseets möjlighet att utvecklas till en naturlig samlingspunkt i den del av staden där forna tiders sjömän, hamn- och varvsarbetare bodde och levde. Tillsammans med brukarna ska Sjöfartsmuseet därför skapa ett maritimt kulturhus som lyfter och knyter samman den starka maritima traditionen i Majorna.

Sjöfartsmuseet kan därmed bli den oberoende och levande mötesplatsen för debatt och dialog om havet, människan och sjöfarten som idag saknas i Göteborg och Västra Götalandsregionen.

DET NYA

ETT FUNKTIONELLT MUSEUM

Byggnaden som Sjöfartsmuseet ligger i uppfördes 1933. Liksom många gamla museibyggnader är den pampig och utgör i sig en viktig del av vårt kulturarv, men uppfyller inte dagens krav på att vara funktionell och tillgänglig för alla. Om innehållet ska kunna förnyas, måste också de fysiska förutsättningarna förändras.

I de behovs- och funktionsanalyser som Sjöfartsmuseet har genomfört framkom flera allvarliga brister i den befintliga byggnaden, också ur ett tillgänglighets- och hållbarhetsperspektiv. De många bristerna gjorde det nödvändigt att ta ett helhetsgrepp i planeringen av den fysiska förändringen av byggnaden. På idéstadiet blåstes därför alla gamla funktioner ut för att finna en övergripande lösning som bättre tillgodoser brukarnas behov.

I bilaga 4 presenteras Sjöfartsmuseets förslag på om- och tillbyggnad som har tillkommit med syftet att skapa ett modernt museum som alla kan använda. Med detta förslag kan innehållet i Sjöfartsmuseets förnyelseprogram genomföras.

Genom att vända den nya entrén ut mot Stigbergstorget och använda sig av gräsmattan knyter Sjöfartsmuseet samman ett område med stark maritim tradition. Kafeterian och delar av Sjöfartsmuseets nya verksamheter placeras i en tillbyggnad av glas, så att alla som passerar ska kunna se rätt in och bli nyfikna på vad som pågår här inne. Längs hela byggnaden löper den blåa tråden i form av en vattenkanal som en tydlig signal för allt det som Sjöfartsmuseet står för.

Inne i huset medför de nya planlösningarna, med en ny trappa, entresoler och hiss, en fungerande logistik. Barn- och ungdomsverksamheten renodlas, möjligheter till möten, konferenser och events för större sällskap skapas samtidigt som Sjöfartsmuseet öppnar upp den storslagna utsikten över Göteborgs hamninlopp för brukarna.

Förslaget har vuxit fram ur grundkoncepten i Design med Omtanke, ett projekt inom Västra Götalandsregionen, där följande fem E är centrala:

Estetik - att utforma vacker, funktionell design utifrån människors behov

Etik - att ge människor goda arbetsförhållanden och rätt till delaktighet, både här hemma och i andra länder

Ekologi - att forma miljöer, produkter och tjänster med så lite miljöpåverkan som möjligt

Ekonomi - att få tid till eftertanke och visioner som ger långsiktigt hållbara, lönsamma lösningar

Engagemang - för att klara det behöver vi många engagerade människor

SJÖFARTSMUSEET – ETT ANSIKTE FÖR DEN MODERNA SJÖFARTEN

Sjöfartsmuseet ska bli ett ansikte för den moderna sjöfarten som presenteras med ett starkt interaktivt inslag i form av exempelvis en brygga med styrsimulator och AIS-system (Automatic Identification System). Rörliga bilder och ljud skapar upplevelser som berör alla sinnen. Här ska alla få chansen att styra ett modernt fartyg rätt in i Göteborgs hamn.

För många unga handlar modern sjöfart enbart om Danmarksfärjor, vilket framkom i fokusgrupperna med barn och ungdomar. Sjöfartsmuseet ska lyfta fram också allt det andra som modern sjöfart står för genom att ställa frågor som exempelvis:

- Vad består den svenska moderna sjöfarten egentligen av?
- Hur ser den svenska sjöfarten ut ur ett internationellt perspektiv?
- Vilken betydelse har sjöfarten för utvecklingen av Göteborg och Västra Götalandsregionen?
- Vad händer i Göteborgs Hamn?
- Hur påverkar sjöfarten miljön och hur står det till med tekniken och säkerheten?
- På vilket sätt berörs den enskilda individen av det som sker inom sjöfarten?

Genom att vända sig direkt till unga kan Sjöfartsmuseet väcka deras intresse både för naturvetenskapliga och tekniska ämnen samt för sjöfarten. Några exempel på angelägna frågor är nedanstående:

- Vad finns det för olika yrken såväl ombord som i land?
- Vilka utbildningar erbjuds?
- Hur ser arbetsmarknaden ut?
- Kan jag som tjej gå till sjöss?

Fartyget som en global och mångkulturell arbetsplats är ett annat viktigt tema. Andra, dagsaktuella frågor kan snabbt väckas för debatt och dialog bland annat genom så kallade hotspots.

HAVETS RUM – VAD HÄNDER MED VÅRA VATTEN?

Som en introduktion till hela Sjöfartsmuseet skapas Havets Rum.

Havets Rum kopplar samman sambanden mellan livet ovan och under vattenytan genom att sätta fokus på miljön – vad vi som enskilda personer kan göra för att rädda våra vatten. Svensk sjöfartsnäring ligger, ur ett internationellt perspektiv, långt framme i

miljötänkandet, men som oberoende arena kan Sjöfartsmuseet lyfta fram frågorna om allt det som ännu återstår att göra.

Havets Rum placeras i direkt anslutning till en modern fiskeutställning där dagens fiske beskrivs och jämförs med förr i tiden. Angelägna framtidsfrågor att ta upp är utfiske, övergödning och andra miljöhot. Inne i Akvariet/Marinariet, som ligger vägg i vägg, finns de levande djuren och miljöerna och i det nya labbet kan brukarna göra direkta kopplingar mellan teori och praktik, mellan livet ovan och under vattenytan.

Diskussioner pågår med ansvariga för den svenska, uppmärksammade TV-dokumentären ”Planeten” om utformningen av Havets Rum. De har, genom ett nystartat bolag, avtal med alla världens vetenskapsakademier och därmed en unik och kvalitetsgranskad tillgång till de allra senaste forskarrönen om miljön och våra vatten.

VATTEN SOM KULTURBÄRARE

Vatten som kulturbärare är ett nytt, angeläget tema som har vuxit fram under arbetet med 2006 års utställning ”Hamnarnas Musik”. Det är en utställning som utgår från ett brett, allmänmänskligt synsätt på sjöfart och som har lockat en rad nya målgrupper till Sjöfartsmuseet.

Temat ska utvecklas till att omfatta allt ifrån musik, dans, konst, litteratur till mat och annat som föds genom möten människor emellan. Det handlar om allt det som sjöfarten burit med sig till människor världen över, med särskild betoning på Göteborg som hamnstad och dess identitet. På kryss med Evert Taube är ett exempel där Sjöfartsmuseet kan belysa hur han genom sjöfarten hämtade sin musikaliska inspiration från när och fjärran.

NYA BASUTSTÄLLNINGAR

Nya basutställningar ska skapas där det som är unikt för Sjöfartsmuseet och dess arkiv och samlingar lyfts fram. Sjöfartsmuseet har identifierat ett antal sådana ämnen. Dit hör bland annat de svenska kolonialiseringsförsöken, kaparen Lasse i Gatan och pirater, Ostindiska Compagniet, Svenska Amerika Linien, hamnen och varven. Genom att sätta in dessa ämnen i ett sammanhang och behandla dem utifrån olika teman, kan lokala och globala frågor som berör människor både i det förflutna, idag och i framtiden aktualiseras, se figur 2.

Figur 2.			
Den blåa tråden – havet, människan och sjöfarten			
TID	RUM	FOKUS	TEMAN
Historien Samtiden Framtiden	Lokalt Globalt	Människan Miljö Teknik Säkerhet Kultur Mångfald	Handelssjöfarten Passagerarsjöfarten Hamnen Fisket Havsbruket Varven

Nedanstående exempel visar hur Sjöfartsmuseet utifrån ett specifikt tema kan sätta fokus på en rad olika infallsvinklar för att skapa utställningar som känns angelägna och engagerande för så många brukare som möjligt.

EXEMPEL

Tema passagerarsjöfarten

Det var den 11 december 1915 som det stora äventyret Svenska Amerika Linien började. Då avgick fartyget SS STOCKHOLM från Göteborg till New York. Rederiets verksamhet kom att under lång tid framöver präglade Göteborg.

Genom att utgå ifrån Svenska Amerika Linien kan en rad infallsvinklar lyftas, med fokus på exempelvis människa, kultur och mångfald. Här ryms reflektioner kring den resande och emigrerande människan. Längtan bort och hem har följt många på deras väg över havet. Idag berättar massmedia nästan dagligen om människor som flyr via vattenvägar från fattigdom och konflikter.

Möten med nya världar och kulturer har inneburit ständiga utmaningar för människan. Svenska Amerika Linien gjorde det både möjligt att resa till New York för att uppleva jazz, men tog också världsberömda musiker till Göteborg. Detta är en självklar utgångspunkt i berättelsen om hamnstadens roll världen över, som en kreativ mötesplats och vagga för nya musikstilar.

Fartyget som en mångkulturell och global arbetsplats lyfts fram. Sjöfartsmuseet kan skildra hur det var att jobba i de manliga hierarkierna mellan de olika yrkeskategorierna ombord. Hur fungerar det att som kvinna arbeta i en sådan miljö? Det handlar också om relationerna mellan passagerare och besättning. Historien om fartygen som arbetsplatser för homosexuella män är en annan angelägen aspekt.

SS STOCKHOLMs kollision med ANDREA DORIA 1956 kan användas som utgångspunkt för att lyfta frågan om sjösäkerhet. Vad har hänt sedan dess? Vad har andra stora katastrofer, som TITANIC och ESTONIA, inneburit för forskningen om säkerhet till sjöss? Vilket ansvar har näringen?

Passagerarfartygen har utvecklats tekniskt över tid och här finns det utrymme att diskutera huruvida skeppsbyggeri och fartygskonstruktion är konst eller vetenskap. Svenska Amerika Liniens fartyg var flaggskepp på sin tid, men hur kommer morgondagens skapelser att se ut?

Från att ha varit ett självklart transportmedel är passagerarsjöfart idag ett alternativ för dem som vill uppleva en lyxkryssning. Samtidigt står Danmarksfärjorna för många unga göteborgare som symbolen för modern sjöfart. Genom att beskriva utvecklingen kan frågor för framtiden ställas. Hur ser det ut om 50 eller 100 år? Kommer människor att överhuvudtaget resa med fartyg då?

Miljön är den avgörande framtidsfrågan. Passagerarfartygens påverkan på miljön i havet måste belysas. Kan sjöfarten profilera sig som ett mindre miljöfarligt alternativ idag när allt fler väljer flyget?

FORSKARSAL, FILMSAL OCH LÄSRUM

Sjöfartsmuseet har ett unikt arkiv med fotografier och filmer, ritningar och kartor med mera. För att göra materialet tillgängligt för brukarna behövs en forskarsal med modernt utrustade arbetsplatser. Forskarsalen ska finnas ute i de publika utrymmena. En filmsal gör det möjligt att visa fram alla de filmer som nu ligger gömda i museets arkiv. Filmsalen kan även användas för att visa modern film kring exempelvis miljö och säkerhet.

I anslutning till biblioteket inrättas ett läsrum där den senaste litteraturen som berör Sjöfartsmuseets ämnesområden finns att läsa. Här kommer även de facktidskrifter som museet prenumererar på att finnas tillgängliga för brukarna. Detta är ett tyst och stilla rum, där brukarna ska få tid för eftertanke och reflektion, samtidigt som de kan ta del av utsikten över hamninloppet.

NYA ARBETSSÄTT

PUBLIK VERKSAMHET OCH LÄRANDE

Många tänker främst på museer som utställningar. Ett museum måste emellertid vara mycket mer än så för att vara modernt och levande samt angeläget för brukarna.

Allt det som ett museum gör bör betraktas som publik verksamhet. Sjöfartsmuseets målsättning är att länka samman alla museets olika verksamhetsdelar så att de tillsammans (arkiv och samlingar, arbetet med utställningar, museipedagogik, programverksamhet etc.) kan utgöra en plattform för lärande och kritiskt tänkande.

I de nya riktlinjer för den publika verksamheten som Sjöfartsmuseet tagit fram (bilaga 3) intar lärande en central plats. Med lärande avses en process där alla människor oavsett bakgrund kan inspireras till att vilja lära mer. Lärande kan ske både på ett informellt och formellt sätt i ett så kallat livslångt lärande.

Alla människor lär olika. Sammanlagt bär varje individ upp till nio olika typer av intelligenser inom sig, enligt Howard Garners teori om människans intelligenser. Vissa av oss är bättre på att se mönster och tänka logiskt, en del lär sig lättare genom att använda kroppen, medan andra har större förmåga att minnas och förstå utifrån bilder och annan visuell information etc. Traditionella inlärningstekniker fokuserar oftast på enbart två av dessa förmågor, de som brukar kallas den logisk-matematiska och den lingvistiska.

Sjöfartsmuseet ska emellertid kunna användas av alla. Här ska ingen behöva känna sig utestängd på grund av sin bakgrund, förmåga och/eller tidigare kunskaper och erfarenheter. Därför ska Sjöfartsmuseet utveckla sin publika verksamhet utifrån följande fyra nyckelbegrepp:

1. Museet ska arbeta för en publik verksamhet som tar hänsyn till brukarnas *erfarenheter*. Det är viktigt att museet jobbar med för människor idag angelägna frågor. Detta kan göras genom att använda sig av personliga öden och levnadsberättelser.
2. Museet ska ha en verksamhet som skapar utrymme för *reflektion*. Centralt är att museet bjuder in till dialog och inte enbart producerar svar.
3. Museet ska göra historien, samtiden och framtiden begripliga och *sätta saker i ett sammanhang* för att på så sätt inspirera till lärande.
4. Brukarna ska erbjudas en miljö där alla olika intelligenser kan entusiasmeras. Museet ska arbeta för att möjliggöra ett aktivt lärande utifrån användandet av *alla sinnen*.

DIALOG OCH SAMVERKAN

Människan/brukaren ska vara central i den publika verksamheten. Det förutsätter en dialog och samverkan med omvärlden. Kontinuerliga brukarundersökningar ska genomföras och olika former för samverkan med omvärlden ska utvecklas för att museet tillsammans med brukarna ska kunna utforma en angelägen verksamhet. Det ska ske genom olika typer av referensgrupper samt fokusgrupper. Bildandet av Sjöfartens Museiråd är ett sätt att stärka kontakterna med sjöfartsnäringen, turismsektorn och forskarvärlden.

ETT TYDLIGT BARNSPÅR

Ett tydligt barnspår skapas för att ytterligare stärka Sjöfartsmuseets ställning som göteborgarnas familjemuseum. Två egna karaktärer, piraten Alwilda och sjöhästen Hampus Hippocampus, ska lotsa de yngsta genom museet.

Karaktärerna är valda med omsorg. Alwilda är en kvinnlig sjörövare som på 1100-talet lär ha flytt från ett arrangerat äktenskap med prinsen av Danmark. Historien om Alwilda är en legend och det är osäkert om hon funnits på riktigt. Förekomsten av ett flertal kvinnliga pirater finns emellertid dokumenterat i historien. De mest kända är Mary Read och Anne Bonny som härjade i Västindien i början av 1700-talet. Sjöfartsmuseets piratutställning 2005 visade på stora fördelar med att välja en kvinnlig pirat som levande gestalt. Både flickor och pojkar kan identifiera sig samtidigt som traditionella könsroller kan ställas på ända.

Hampus Hippocampus (= sjöhäst på latin) är Alwildas bästa vän. Han står för livet i havet och har sin egen historia på Sjöfartsmuseet. Under lång tid fungerade sjöhästen som museets eget maskotdjur. Med sitt ovanliga utseende liknar sjöhästen ett

fantasieggande sagodjur. Genom fablernas värld är det känt hur barn identifierar sig med djur och lättare kan få perspektiv på sig själva. Också sjöhästhannen kan utmana traditionella könsroller genom att vara den som ruvar äggen i en ficka på magen och föder fram ungarna. Slutligen är sjöhästen en utrotningshotad art, varpå Hampus Hippocampus blir ett språkrör för vikten av att värna om våra vatten.

Tillsammans knyter Alwilda och Hampus Hippocampus samman livet ovan och under vattenytan. Deras äventyr kan utspela sig när som helst i tiden och var som helst i världen. Barnen kan följa deras öden och äventyr på flera olika sätt, exempelvis genom frågesporter, barnverkstäder, äventyr, skattjakter och barnkalas. Genom att låta barnen utforska historia, samtid och framtid väcker de lusten att lära sig mer om havet, människan och sjöfarten.

SAMMANFATTNING

Att Sjöfartsmuseet är en nödvändighet uttrycks tydligt i intervjuerna med brukarna:

”Här ska ju hela vår historia bevaras. Vart ska vi annars gå för att titta på och uppleva riktiga saker som människor har gjort och använt? Böcker och internet är inte samma sak. Där är det inte på riktigt. Sjöfartsmuseet är en livsnödvändighet. Människor utan museer är människor utan minne”.

För att leva upp till visionen om att vara en brygga mellan havet, människan och sjöfarten krävs att brukare ser det som naturligt att vända sig till Sjöfartsmuseet av en mängd olika anledningar:

*Kanske för att träffa en kompis över en fika,
göra en rolig utflykt med barnen till det nya lekrummet,
se en film ur museets samlingar,
fördjupa sig i sambanden mellan havet, människan och sjöfarten,
delta i en lektion om den svenska kaparen Lasse i Gatan och dagens pirater,
få hjälp med att hitta de senaste forskningsrönen om våra vatten,
granska gamla fartygsritningar i arkivet,
göra vattenexperiment i det nya labbet,
höra ett föredrag om den svenska sjöfartsnäringsen och miljön,
njuta av den storslagna utsikten över Göteborgs hamn,
koppla av i det nya läsrummet,*

*ta del av upplevelsen hur det var att som homosexuell arbeta på Svenska Amerika
Linien,*

*lära sig mer om korallernas och sjöbästarnas värld i Akvariet/Marinariet,
berätta sin egen historia om livet till sjöss,*

*få en inblick i allt det som sker i Göteborgs Hamn – den största i Norden,
testa den hypermoderna styrsimulatore i utställningen om dagens sjöfart,
läsa den senaste sjöfartslitteraturen,*

uppleva en föreställning med dans, musik och sång,

komplettera skolans undervisning i naturvetenskapliga och tekniska ämnen,

*medverka i ett seminarium om skeppsbyggarkonst från Chapmans dagar fram till
idag,*

lyssna till personer som evakuerades till sjöss från kriget i Libanon,

*visa Göteborgs maritima historia och den moderna svenska sjöfarten för utländska
gäster*

*eller studera hur offentliga miljöer kan utformas på ett både estetiskt, etiskt,
ekologiskt, ekonomiskt och engagerat sätt.*

HANDLINGSPLAN

GÖTEBORGARNAS BEHOV

Sjöfartsmuseet ska fortsätta arbetet med att undersöka brukarnas behov. Detta kommer att ske genom brukarenkäter, djupintervjuer samt i arbetet med fokusgrupper. En prioriterad målgrupp i det kommande arbetet är ungdomar, varför Sjöfartsmuseet kommer att utveckla arbetet med fokusgrupper för barn och unga.

- Fokusgrupper
- Brukarenkäter samt djupintervjuer

VERKSAMHET

Nästa skede av det förnyelsearbete som pågår innefattar en rad arbeten som syftar till att strukturera upp basverksamheten. Följande kommer att påbörjas/genomföras under år 2007:

- Research till nya basutställningar
- Framtagande av riktlinjer för den pedagogiska verksamheten
- Framtagande av en bevarandeplan avseende samlingar och arkiv

Inför uppbyggnaden av Marinariet bildades en vetenskaplig referensgrupp i samarbete med Göteborgs Universitet. Samarbetet medför att ny kompetens knyts till Sjöfartsmuseet samtidigt som det skapar möjlighet för universitetet att använda museet som arena för ”den tredje uppgiften”, dvs att föra fram aktuell forskning till allmänheten.

- Fortsatt arbete med den vetenskapliga referensgruppen
- Stärka kontakterna med Göteborgs Universitet, exempelvis Lighthouse

För att bli bättre på att kommunicera med omvärlden ska strategier för arbetet med marknadsföring och information tas fram. Arbetet omfattar även förbättringar i den interna kommunikationen.

- Framtagande av strategi för marknadsföring och information

Viktiga samarbetspartners måste identifieras. Därtill ska museet ta fram en plan över hur denna samverkan ska se ut.

- Framtagande av strategi för omvärldskontakter

Ett viktigt led i arbetet med att stärka kontakterna med omvärlden är Sjöfartens Museiråd. Rådets ledamöter, som representerar sjöfartsnäringen, turismsektorn och forskarvärlden, ska fungera som ambassadörer för Sjöfartsmuseets verksamhet.

- Bildandet av Sjöfartens Museiråd

PERSONAL

I det förnyelseprogram som har presenterats ingår en personal- och kompetensinventering, vilken tydliggör ett stort behov av förstärkning till den publika verksamheten. Vid en realisering av förnyelseprogrammet krävs det att en plan för personal- och kompetensutveckling arbetas fram. Detta för att tydliggöra vilka kompetenser som är nödvändiga inför det arbete som väntar.

- Plan för organisations- och kompetensutveckling

Ett annat viktigt område är att stärka ”vi-känslan”. En engagerad och delaktig personal är en förutsättning för att förnyelsen ska kunna genomföras.

- Att stärka ”vi-känslan”

EKONOMI

Om Sjöfartsmuseet ska ha möjlighet att realisera förnyelseprogrammet krävs ett medvetet arbete med extern finansiering.

Under år 2007 vill Sjöfartsmuseet arbeta med att söka extern finansiering till förnyelsen. Inför detta arbete behövs emellertid ett förhandsbesked, dvs att huvudmännen, Stiftelsen Styrelsen för Sjöfartsmuseet Göteborg och Göteborgs kulturnämnd, är positiva till förnyelseprogrammet.

Parallellt med arbetet att finna extern finansiering måste stadsbyggnadskontoret samt park- och naturförvaltningen kontaktas för handläggning av presenterad om- och tillbyggnad. Arbetet med en detaljprojektering påbörjas först efter det att finansieringen är klar och stadsbyggnadskontoret har godkänt en om- och tillbyggnad av Sjöfartsmuseet.

Projekteringen ska utgå från Design med Omtankes metodik. Det handlar om att finna hållbara lösningar som står sig över en längre tid. Detta innebär ett grundligare förarbete som ger ett bättre resultat samtidigt som det minskar risken för misstag längre fram i processen. En noggrann hållbarhetsanalys vad gäller val av material och inventarier är också en viktig del i detaljprojekteringen.